הרב משה כהן

מה לחולין בעזרה?

א. יסוד איסור שחיטת חולין בעזרה
ב. איסור הכנסת חולין לעזרה – טעמו וגדריו

א. יסוד איסור שחיטת חולין בעזרה

איסור שחיטת חולין בעזרה לא הוזכר בפירוש בתורה, וחז"ל למדוהו מן האיסור ההפוך של שחיטת קודשים בחוץ האמור בפרשת ראה:

> כִּי יִרְחַק מִמְּךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ לָשׂוּם שְׁמוֹ שָׁם וְזָבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאנְךָ אֲשֶׁר נָתַן ה' לְךָ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִךָ וְאָכַלְתָּ בִּשְׁעָרֶיךָ בְּכֹל אַוַּת נַפְשֶׁךָ. (דברים י"ב, כא)

וכך דורש זאת הספרי:

> "כאשר צויתיך" – מה קדשים בשחיטה אף חולין בשחיטה. או מה קדשים במקום אף חולין במקום? תלמוד לומר: "כי ירחק ממך המקום... וזבחת" – ברחוק מקום אתה זובח ואי אתה זובח בקרוב מקום, פרט לחולין שנשחטו בעזרה.
> (ספרי דברים, פרשת ראה פיסקא עה)

מכיוון שדרשה זו נסמכה לאיסור ההפוך המפורש בתורה של שחיטת קודשים בחוץ, יש לברר האם תוקף איסור שחיטת חולין בעזרה אף הוא מדאוריתא או שמא אין זו דרשה גמורה ועיקרו של האיסור אינו אלא מדרבנן. כמו כן עלינו לבחון את אופיו של האיסור וטעמו.

הגמרא בקידושין נז ע"ב משתמשת בלשון המשווה בין שני האיסורים, ומשום כך היא מצריכה דרשה ייחודית כדי להסביר מדוע רק על שחיטת קודשים בחוץ חייבים כרת:

> אמר ר' יוחנן משום ר' מאיר, אמרה תורה: **שחוט לי בשלי ושלך בשלך**, מה שלי בשלך אסור, אף שלך בשלי אסור. אי מה שלי בשלך ענוש כרת, אף שלך בשלי ענוש כרת? אמר קרא: ואל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן לה'... ונכרת, על קרבן – ענוש כרת, על חולין שנשחטו בעזרה – אין ענוש כרת.

מלשון הגמרא "**אמרה תורה: שחוט לי בשלי** (=איסור שחיטת קודשים בחוץ) **ושלך בשלך** (איסור שחיטת חולין בעזרה)", משמע שתוקף שני האיסורים שווה ושניהם אסורים מדאורייתא. כמו כן משמע שישנה זהות בטעמיהם – שחיטת הקודשים במקום של חולין ושחיטת החולין במקום של הקודש; שתיהן **מהוות טשטוש ההבדל**

בין קודש לחול ויצירת מתחרה אל הקודש. ומשום כך ישנה הוואי־אמינא שאיסורים אלו ישוו זה לזה בכל דיניהם.

אולם מדברי הגמרא במסכת פסחים (כב ע"א): "ואידך – חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא" משמע שיש מן התנאים מי שסבר שהאיסור אינו מדאורייתא, ולשיטתו הדרשות שנאמרו לעיל אינן אלא אסמכתא. אמנם רש"י במקום (ד"ה אותו) ביאר שכוונת הגמ' לא לעניין איסור השחיטה אלא לעניין איסור הנאה מחולין שנשחטו בעזרה. אולם התוספות שם (ד"ה חולין) חלקו על רש"י ופירשו זאת לגבי עצם איסור השחיטה. כמו כן במסכת קידושין (נח ע"א) נאמר שדעת ר' שמעון שחולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא ופירש רש"י שם (ד"ה ובחולין בעזרה): "קסבר איסורו לאו דאורייתא, לא איסור שחיטתו ולא איסור הנאתו".

לדעה זו שאיסור השחיטה אינו אלא מדרבנן, נראה שטעם האיסור הוא **מחשש להחלפה ובלבול שייעשו בקודש**, וכך מבאר הר"ן:

> וקסבר רבנן לא אסרום בהנאה אלא באכילה משום דלא ליתי למשחטינהו ומחלפי בקדשים. (ר"ן על הרי"ף, קידושין כג ע"א)

ב. איסור הכנסת חולין לעזרה – טעמו וגדריו

בשני מקומות בגמרא משמע שאיסור **שחיטת** חולין בעזרה כולל גם איסור **להכניס** חולין לעזרה. כך עולה מדברי הגמרא (חולין קל ע"ב) השוללת הוואי־אמינא שחולין יחויבו בהנפת חזה ושוק משום שהנפה צריכה להיות לפני ה' (בעזרה בלבד) ואסור **להכניס** חולין לעזרה. וכך עולה מהגמ' בב"ב (פא ע"ב) החוששת לחייב ספק ביכורים בהנפה מחשש שמא הפירות חולין ואסור **להכניסם** לעזרה.

מדברי התוספות במסכת בבא בתרא (פא ע"ב ד"ה ודלמא) נראה שאף איסור ההכנסה אסור מדאורייתא, משום שעצם ההכנסה אל הקודש כמוה כהקרבה. לפיכך נזקקו התוספות לסייג את האיסור ולהסביר שאינו נוהג אלא בהכנסה שיש בה צד של הקרבה:

> בכל מקום שיש כעין הקרבה כי הכא שיש הגשה או תנופה למ"ד וכן בפרק הזרוע גבי חזה ושוק דקאמר אי מאבראי לפני ה' כתיב ואי מגואי קא מעייל חולין בעזרה ויש בהן תנופה, **אבל דבר שאין עושין בו הקרבה כלל בהוא אין שייך איסור הכנסת חולין בעזרה** דאל"כ לא ילבש כהן בגדי חול ויכנס בעזרה וגם ישראל לא יכנס בעזרה.

כלומר, מכיוון שיסוד האיסור הוא השוואת מעמד הקודש אל החול, הייתה הוואי־אמינא שההפרדה צריכה להיות כה מוחלטת עד שכל דבר שלא נתקדש אסור לו

ליקרב ולהיכנס אל הקודש. אולם למעשה אין הדברים כן, והתורה הקפידה רק על הכנסה שיש עמה צד של הקרבה ממשית – כשחיטה וכתנופה. מדברי התוספות משמע לכאורה, שכשם שהכנסת בגדי חול לעזרה מותרת כך גם הכנסת דברי מאכל של חול (פירות חולין) מותרת, ובלבד שלא תיעשה בהם עבודה כלשהי.

אולם מדברי רש"י במסכת תמורה (כג ע"א) לא משמע כן. הגמרא שם דורשת את הפסוק (ויקרא ו', ט): "והנותרת ממנה יאכלו אהרון ובניו... **בחצר אוהל מועד** יאכלוה":

> "יאכלו" מה תלמוד לומר? מלמד שאם היתה אכילה מועטת – **אוכלין עמה חולין** ותרומה, כדי שתהא נאכלת על השבע. (תמורה כג ע"א)

וביאר רש"י שם:

> "יאכלו" - גבי שירי מנחה כתיב... וקא דריש "יאכלוה" קרא יתירא הוא... ואי קשיא: **הא אין מכניסין חולין לעזרה?** הא לא קשיא, יאכלום מבחוץ ואח"כ יכנסו ויאכלו המנחה כדי שתאכל עם השבע אכילה הוגנת.

מדברי רש"י משמע שגם **הכנסת** חולין בעזרה אסורה, אע"פ שלא נעשית בחולין אלו כל הקרבה!

וכך משמע מלשון הרמב"ם:

> לא בהמה וחיה בלבד, אלא כל החולין אסור להכניסן לעזרה אפילו בשר שחוטה או פירות ופת אם עבר והכניסן מותרין באכילה כשהיו, ודברים אלו כולן דברי קבלה הן. (רמב"ם הל' שחיטה פ"ב ה"ג)

ונראה שטעמם של רש"י ורמב"ם הוא שאיסור ההכנסה, וייתכן אף שכל איסור שחיטת החולין בעזרה הנו איסור מדרבנן, מחשש שמא יוחלפו החולין בקודשים, ומשום כך יש לאסור כל הכנסת חולין. (וממילא לגבי הכנסת בגדי חולין לעזרה אין הווא־אמינא לאסור, משום שאין בהם חשש חילוף).

מלבד השאלה של תוקף איסור ההכנסה – דאורייתא או דרבנן – ישנו חילוק נוסף בין שיטות הראשונים הנ"ל. לשיטת התוספות עיקר האיסור הוא **בפעולת ההכנסה**, ואילו לשיטת רש"י ורמב"ם הבעיה היא בעצם **ההימצאות** של החולין בעזרה, כלומר תוצאות ההכנסה משליכות על החפצא שייאסר בהנאה.

שתי דעות אלו רמוזות גם בדברי הרשב"ם בבבא בתרא:

> דשמא לא קנה קרקע וקמעייל חולין לעזרה ודרשינן ובסיפרי כי ירחק ממך המקום וזבחת (דברים יב) בריחוק מקום אתה זובח ואי אתה זובח בקירוב מקום חולין שלך **והוא הדין** לכל הבאת חולין בעזרה שאסור. **אי נמי מדרבנן** דלמא איכא דחזי ליה

> דנוהג בהן מנהג חולין כדינן וסבור קדשים הן הואיל ואייתינהו בעזרה **ואתי לזלזולי בקדשים.**[1] (רשב"ם, בבא בתרא פא ע"א)

לאור דברים אלו יש להסביר משני מקרים בהם מכניסים חולין לעזרה – כגון בתבלין תרומה לאכול את הקדשים בפ"י דזבחים, וכן הלל הכניס את הכבשה ורק אח"כ הקדישה. לשיטת התוס' – מכיוון שבחולין לא נעשית פעולת הקרבה אין בזה כל איסור. ואילו לשיטת רש"י יש לומר שמכיוון שהחולין נועדים לצורך הקודש וממילא אין בכך לא חשש זלזול ולא חשש בלבול. וכך מסכם הר"ן את שתי השיטות:

> אין הכי נמי דהכנסה גרידא שריא שהרי הלל היה מביא כבשתו לעזרה וסומך עליה ושוחטה ותנן נמי בפרק כל התדיר וכולן הכהנים רשאין לשנות באכילתן ולאוכלן צלויין שלוקין ומבושלים ולתת לתוכן תבלין חולין אלמא דמותר להכניס תבלין חולין בעזרה והכנסה דביכורים שאני משום דכיון דבעי תנופה והגשה כעין הקרבה הוא ואסור.
>
> אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפרק (ה') [ב'] מהלכות שחיטה: ולא בהמה וחיה בלבד אלא כל החולין אסורין להכניסם לעזרה אפילו בשר שחוטה או פירות או פת. ולפי דבריו ז"ל אפשר לו לומר דתבלי חולין וכבשת הלל שאני **לפי שהיו לצורך עבודה דומיא דישיבה בעזרה דאסורה ולצורך אכילת קדשים שריא** כדאיתא בזבחים פרק ד' אבל להכניס חולין לעזרה שלא לצורך כלל אסור.

---

1. כך גם עולה מלשון התורי"ד שם: "דודאי כל היכי דפטירי מדאורייתא ורבנן אחמור דלייתו לא חיישי' משום חולין בעזרה דחולין בעזרה לא אסירי מדאורייתא אלא חולין שנשחטו בעזרה כדנפקא לן מכי ירחק ממך המקום וזבחת דילפי' מהתם בריחוק מקום אתה זובח ואי אתה זובח בקירוב מקום אבל לכהנים חולין בעזרה אינו אסור אלא מפני שנראה דרך בזיון לנהוג בחולין קדושה ולהגישן על גבי המזבח כמו הקדשים ודבר זה אינו אסור אלא מדרבנן וכיון שחייבו חכמי' להביא אין כאן בזיון".